

Поезия на български език в Лайден

На 24 май 2011 година в центъра на холандския град Лайден – точно срещу сградата на кметството (Stadhuis), минувачите по главната улица забавят крачка и с изненада поглеждат към оживена група хора. Любопитните спират и дружелюбно питат събралите се какво празнуват. Посочват им стената на ъгъла на Breestraat и Ketelboerstersteeg. На нея има красиво изписано стихотворение на непознат език и превод на английски. Минувачите повдигат глава и четат.

*Дъждът,
езерото
и вятърът
сънуваха красотата
на един заспал лебед.*

*Шумоляха перата му.
Скрил глава,
той пътуваше
и сънуваше
в тишината
всичко това.*

Фотографът на Leidse Dagblad запечатва този момент и на другия ден в пресата излиза кратка статия. В нея се казва, че на 24 май, когато българ-

рите празнуват Деня на славянската писменост и българската култура, на една стена в центъра на града е изписано стихотворение на български език.

Стихотворението е на българската поетеса Данила Стоянова (1961–1984) и е изписано в нейна памет и в памет на бившия посланик на Нидерландия в България баронеса ван Линден, уведомява лайденският вестник читателите си.

В 17.45 часа, на 24 май, на Брейстрат, стихотворението на Данила Стоянова прозвучава на глас – на български и на английски език.

Събралите се българи и холандци, както и случайни минувачи, аплодират поезията на Данила. Още същата вечер във Фейсбук и Твитер се появяват снимки и публикации на холандски и английски език за българското стихотворение в Лайден.

МАЛКО ПРЕДИСТОРИЯ

От 1992 година стотина стихотворения на различни езици красят фасадите на къщите в Лайден. Вървейки из града, може да попаднете на Шекспир или Бодлер, на Рилке или Сафо, на едно хайку на Башо за отмъстителното море или на стихотворението за малкото торнадо с голяма опашка, написано на езика мускоги.

Колкото и да е странно, това не е дело на общината, а частна инициатива. Брилянтната идея се ражда в артистичната глава на Бен Валенкамп. Докато броди по улиците на своя град, на него му хрумва, че вместо да гледат голи фасади или още по-зле – изпоцапани със спрей стени, жителите и гостите на града могат да минават покрай стени с изписана на тях поезия. Поезия на всички езици.

Изписването на стихотворенията се прави на езика, на който е писал авторът, включително на старогръцки и латински, на почти изчезнали езици и нерядко на неразбираеми за западния човек азбуки, йероглифи

и знаци.

Така се появява фондация Tegen-Beeld и проектът „Поезия на стените“, чиито инициатори са Бен Валенкамп, Ян-Вилем Браунс, Хети Лайдекерс, Пит ван Вейн и Каролине Хрип. Когато след големия успех на инициативата на Tegen-Beeld, лайденската община се обръща към хората на Бен Валенкамп с молба да изрисуват едно стихотворение в чест на рождения ден на кралица Беатрикс,

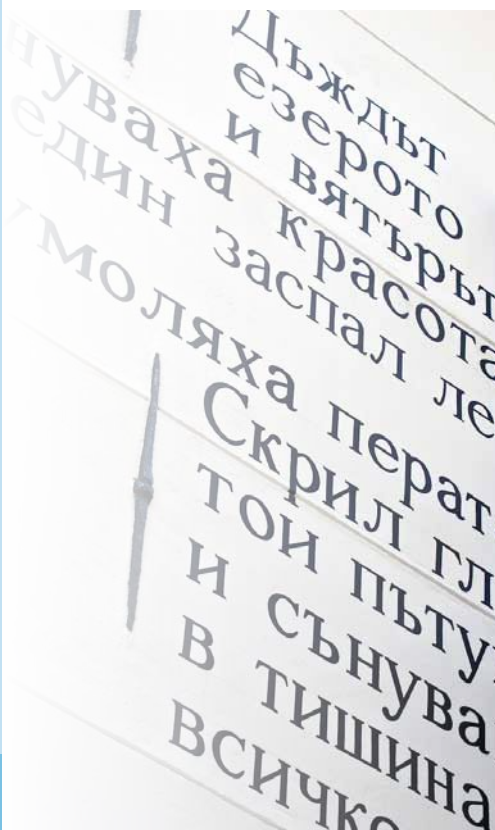
фондацията отказва. Първо, казва Бен Валенкамп, повечето ни членове са републиканци, защото смятаме монархията за отживелица. Второ, аз съм винаги на разположение да направя нещо хубаво за града, но дума да не става да се правя на палячо, за да задоволя необходимостта на хората да вярват в приказки за принцеси.

КОЙ СЕ СТРАХУВА ОТ ЧУЖДАТА РЕЧ? НЕ И ЛАЙДЕНЧАНИ.

Първото изписано стихотворение се появи през 1992 година. То е на Марина Цветаева и може да се прочете на руски език на стената на една антикварна книжарница до Питерскерк. Оттогава по лайденските фасади едно след друго се появяваха стихотворения на френски, немски, английски, на полски и чешки, на турски и гръцки, на японски и китайски. Всеки път се надявах следващото да е на български език, но през 2005 година проектът приключи без тази надежда да се осъществи.

ПОЕЗИЯ НА СТЕНИТЕ В СОФИЯ

И изведнъж, през 2004 година по-

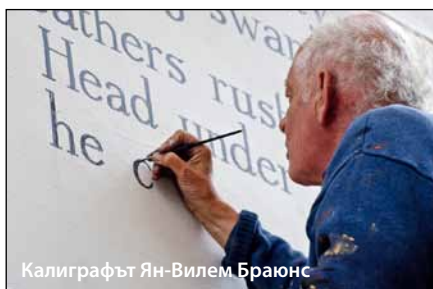
етичните лайденски стени се пренесоха в София по инициатива на холандското посолство с тогавашен посланик баронеса ван Линден. Гледайки с тъга красивите, но занемарени фасади на града, на холандските дипломати Берт ван ден Линген и Йос ван Динтер им хрумва щастливата идея всяка страна – член на ЕС да „осинови“ една софийска фасада и да изпише на нея стихотворение на своя език.

И така, почти незабелязано за вечно заетите ни с шумни скандали медии, по стените на София започна да се появява поезия. Първо на холандски, после и на други езици. През ноември 2010 баронеса Хенриета ван Линден почина. На погребението една от дъщерите ѝ прочете стихотворението, което е изписано на гърба на Природонаучния музей в София. Стихотворението на холандския поет Ян Ханло: „Мисля, че ти си това“.

ИДЕЯТА И ОСЪЩЕСТВЯВАНЕТО ѝ

И тогава ми хрумна, че е добре в памет на баронеса ван Линден, която пренесе поетичните лайденски стени в София, сега София да изпрати едно свое стихотворение в Лайден. Написах писмо на Бен Валенкамп и идеята го запали, въпреки че през 2005 хората от Tegen-Beeld бяха казали, че няма да има повече нови стихотворения. Оставаше да се намери стена, което не бе лесно, тъй като в центъра на града нямаше свободни фасади. А аз исках откриването на стената с българска поезия да стане на 24 май – за Деня на българската и славянската писменост. Фондацията публикува на сайта си, че се търси спешно стена в центъра на Лайден за изписване на стихотворение на български език. На 30 април Бен Валенкамп ми се обади, че имаме стена и то на главната улица на града. Бях неизказано щастлива, но трябваше да се намерят пари буквално за няколко дни – парите трябваша, за да се плати за боядисването на фасадата, за евентуалното ѝ изглаждане и за изписването на стиховете.

Предварително бях решила, че няма да допусна намеса на български институции, защото съм омерзена до дъното на душата си от безскрупул-

Калиграфът Ян-Вилем Браунс

ността, с която се пилят парите от бюджета, от корупцията и от безочияето на българските политици. Затова на 5 май написах писмо до читателите на издаваното от мен списание „Диалог“, което излиза от 2003 година без никакви субсидии. На 6 и 7 май още не бях разпратила писмото до всичките си читатели и приятели. На 10 май парите вече бяха събрани и ми беше трудно да убедя хората да престанат да пращат.

И така, това беше една дългогодишна мечта – да видя и стихотворение на български език на поетичните стени в Лайден.

Осъществяването ѝ обаче стана възможно, благодарение на български, живеещи по целия свят, и най-вече – на читателите на списание „Диалог“. Никога в живота си не бях ставала свидетел на толкова истинско и неподправено въодушевление и радост. Буквално за 2–3 дни моите читатели и приятели и техни приятели събраха необходимите за изписването на стихотворението 1200 евро.

ИЗБОРЪТ НА ПОЕТ

В никакъв случай не исках на лайденската стена да се появи някое съсипано от идеологическа пропаганда българско стихотворение. Затова изборът ми се спря на Данила Стоянова, която има трагична участ, но ни е оставила светла и красива поезия. Освен това, нейните, макар и непознати

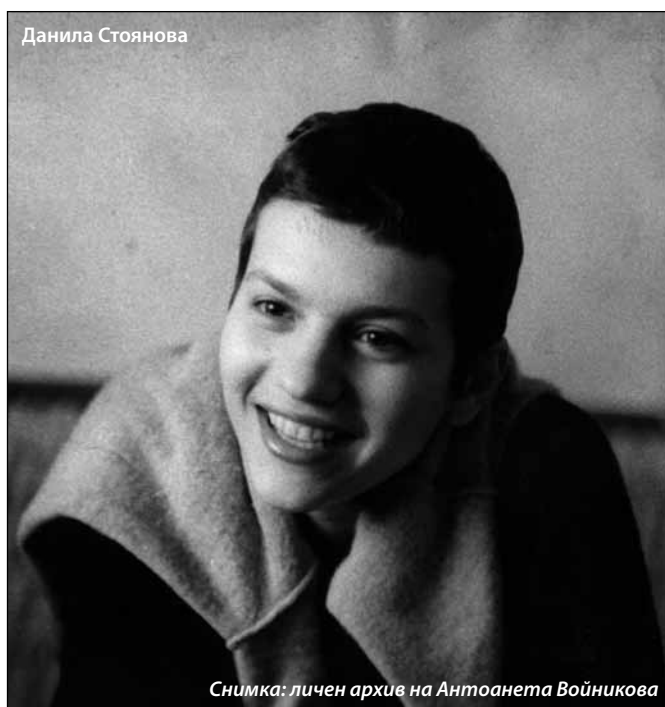
в България стихове, са преведени и издадени на английски език от Людмила Попова – Уайтман в двуезична стихосбирка *Memory of a dream/ Спомен за сън* (IVY PRESS; www.ivypressprinceton.com), което направи възможно обсъждането на поезията на Данила Стоянова с хората на Бен Валенкамп.

Колебаехме се между други две стихотворения, но самата стена „разреши“ спора, тъй като изискваше едно малко по-дълго стихотворение от първоначалните две. Изборът се оказа щастлив.

Стихотворението е огледално, то е като отражение във водата. Помислих си, че в това има особена символика. Така, както лайденските поетични стени се отразиха в София и после обратно в Лайден; така както сънищата на живеещите в чужбина българи пътуват все към България, а и България навярно сънува своите пръснати по света деца, точно така дъждът, езерото и вятърът сънуват красотата на спящия лебед, а той в унеса си, се плъзга по водната повърхност на езерото и сънува ... всичко това.

В тишината на лайденската улица се чува как шумолят перата на един сънуващ лебед. Усещането идва от изписания с по-едър шрифт стих: „Шумоляха перата му.“

Даниела Горчева

Данила Стоянова

Снимка: личен архив на Антоанета Войникова